

GOSPODARSTVO

UVOD U EKONOMIJU – 2. dio

DRŽAVA I NACIONALNO GOSPODARSTVO

- osnovni makroekonomski pokazatelji gospodarstva:
 - **nacionalni proizvod (*output*)**
 - **stopa nezaposlenosti**
 - **stopa inflacije**
- uloga države je **kontrolirati** navedene pokazatelje
- **NACIONALNI PROIZVOD (*output*)** – mjera ukupne gospodarske aktivnosti, tj. ukupnog proizvoda nekog gospodarstva **BDP – Bruto Domaći Proizvod** (GDP - *Gross Domestic Product*)
 - **uključuje** vrijednost **stranih investicija u domaću privredu** ali **isključuje** vrijednost **domaćih investicija u inozemstvu** – *npr. Toyota otvori novu tvornicu automobila u SAD-u, ta investicija ide u američki ali ne i japanski BDP*

DRŽAVA I NACIONALNO GOSPODARSTVO

- **NEZAPOSLENI** – oni radnici koji **žele raditi** za određenu plaću, prema svojoj kvalifikaciji, ali **ne mogu naći posao**
- **RADNO AKTIVNO STANOVNIŠTVO** – osobe starije od **16** godina i mlađe od **65** za muškarce, odnosno **61,5** za žene
 - *pravo na mirovinu: M – 65 i Ž – 61,5, od 2033. g: M i Ž – 67*
- **STOPA NEZAPOSLENOSTI** – **broj nezaposlenih** podijeljen s **ukupnim brojem radnika** (radno aktivnog stanovništva) izražen u postotcima – **stopa nezaposlenosti u RH** (8.2017. – **10,9%**; 1.2018. – **12,7%**)
- **VRSTE NEZAPOSLENOSTI**
 - **FRIKCIJSKA** – *posljedica kretanja ljudi iz jednog mjesta u drugo*
 - **STRUKTURNA** – *posljedica prevelike ponude u nekim granama i regijama*
 - **CIKLIČKA** – *posljedica male potražnje za radnom snagom i velike ponude radne snage (povezana s krizom u gospodarstvu)*

DRŽAVA I NACIONALNO GOSPODARSTVO

- **INFLACIJA** – označava **rast** opće razine **cijena** svih dobara i usluga, a time i **pad kupovne snage**, odnosno **vrijednosti novca**
 - *uzroci inflacije su prevelika ponuda novca i fiskalni (porezni) deficit (manjak)*
- **VRSTE INFLACIJE**
 - **UMJERENA** – *spor i predvidljiv rast cijena (jednoznamenkaste godišnje stope inflacije)*
 - **GALOPIRAJUĆA** – *cijene brzo rastu (dvoznamenkaste godišnje stope inflacije)*
 - **HIPERINFLACIJA** – *potpuna nestabilnost cijena i novca (rast cijena od 50% mjesečno do više milijuna posto godišnje)*
- **DEFLACIJA** – **pad** opće razine **cijena** uzrokovan **povećanjem vrijednosti novca** (*proizvodna i novčana deflacija*)

EKONOMSKA FUNKCIJA DRŽAVE

– TRI TEMELJNE EKONOMSKE

– poticanje **UČINKOVITOSTI**

– poticanje **JEDNAKOSTI**

– poticanje **STABILNOSTI**

- **fiskalnom** (porezima, subvencijama, potporama) i **monetarnom** politikom (visinom kamate i kredita) **regulira ponudu novca** te tako **smanjuje inflaciju** i **nezaposlenost** te **povećava ekonomski rast**

– ispravljanje tržišne nesavršenosti

– **ANTITRUSTOVSKA POLITIKA**

zaštita od monopola i poticanje konkurencije

– **alokacijska uloga** - razmještanje resursa i proizvoda **tamo gdje su najpotrebniji** (*javni radovi i djelatnosti*)

– **progresivno oporezivanje**

– **subvencioniranje** osoba s niskim dohotkom

– **socijalna pomoć** siromašnima, njega starijim i nemoćnim osobama, bolesnima...

– subvencioniranje medicinske pomoći

EKONOMSKI CILJEVI

- s obzirom na područja koje obuhvaćaju, ekonomske ciljeve možemo podijeliti na **mikroekonomske** i **makroekonomske**

- ostvarivanje jednog cilja može negativno utjecati na jedan ili više drugih ciljeva (*npr. ekonomska sloboda može utjecati na pravednu raspodjelu*)

NOVAC

NOVAC – sve što služi kao **općeprihvaćeno** sredstvo **razmjene** ili sredstvo **plaćanja**

- gotovina, kreditne i debitne kartice, čekovi, **bankarski (depozitni) novac**, robni novac (trampa), digitalni (kriptovalute)

FUNKCIJE NOVCA

1. kao **sredstvo razmjene**
2. kao zajednička **obračunska jedinica** (mjera vrijednosti)
3. kao sredstvo **čuvanja bogatstva** i **zadržavanja vrijednosti**
4. **svjetski novac** (novac koji je konvertibilan i koristi se u međunarodnoj trgovini)

VRIJEDNOST NOVCA – **materijalna** (*vrijednost materijala od kojeg je napravljen*) i **funkcionalna** (*vrijednost novca kao sredstva razmjene*)

- **SREDIŠNJA (EMISIJSKA) BANKA** kontrolira količinu novca u opticaju (u RH je to **Hrvatska narodna banka**)

DEPOZITNI NOVAC

DEPOZITNI (BANKARSKI ili KNJIŽNI) NOVAC – upis uložena gotova novca u knjige (poslovne) banke u korist štediše (vjerovnika)

- **dužnik** (vlasnik depozitnog novca) – uplaćuje na račun **vjerovnika** (onaj koji potražuje novac)
- **najveći dio transakcija se odvija depozitnim novcem** – čekovi i virmani, internet bankarstvo, paypal, prijenos novca...

KREDITNE I DEBITNE KARTICE

- **KREDITNE KARTICE** – nisu sredstvo plaćanja već **sredstvo odgode plaćanja**
- **DEBITNE KARTICE** – plaćamo kupljenu robu i **odmah** nam se skida novac s računa

NOVAC I KAPITAL

KAPITAL – bogatstvo (*imovina ili novac*) koje se **posjeduje** ili **upotrebljava** u nekom poslu

KATEGORIJE KAPITALA

1. MATERIJALNI

– *zgrade, oprema, zalihe, novac*

2. NEMATERIJALNI

– *autorska prava, znanje, inovacije, patenti*

TRŽIŠTE KAPITALA – tržište **vrijednosnih papira** (*npr. dionicama i obveznicama*)

BURZA – mjesto trgovine (prodaje i kupnje) **vrijednosnih papira**

DIONICE I OBVEZNICE – VRIJEDNOSNI PAPIRI

- poslovne organizacije pribavljaju novčana sredstva **uzimanjem kredita** ili **emisijom vlastitih vrijednosnih papira**
- ako poslovne organizacije žele povećati vlastita sredstva (imovinu), onda **emitiraju dionice**, a kada žele uzeti kredit, **izdaju obveznice**
- **SEKURITIZACIJA** (*lat. securities* – vrijednosni papiri) – pribavljanje sredstava emitiranjem vrijednosnih papira (dionica i obveznica)

DIONICE I OBVEZNICE – VRIJEDNOSNI PAPIRI

DIONICE – vrijednosni papiri koji govore o određenom **vlasničkom udjelu** u dioničkom društvu (poduzeću ili poslovnoj organizaciji)

– dionice su **SKUP PRAVA** u nekom poduzeću – pravo **vlasništva**, pravo **upravljanja** i pravo na **dividendu** (dobit od rasta dioničkog društva)

VRSTE DIONICA

- REDOVNE
- POVLAŠTENE (*dolaze prije na isplatu i imaju veći vlasnički udio*)
- OSTALE (*vinkulirane, blue chip, red chip, green chip dionice...*)

VRIJEDNOST DIONICA

- **NOMINALNA** – iznos na koji dionica glasi **prilikom stavljanja na tržište**
- **BURZOVNA** – **trenutna** (i očekivana) **vrijednost** dionice

INDEKS DIONICA – pokazatelj kretanja vrijednosti dionica

BROKERI – trguju dionicama **u tuđe ime** i za to dobivaju određenu proviziju

DILERI – preprodaju dionice **u svoje ime** (mogu biti pojedinci ili tvrtke)

DIONICE – primjer INA d.d.

DIONIČARSKA STRUKTURA po broju dionica

MOL	4.908.207
-----	-----------

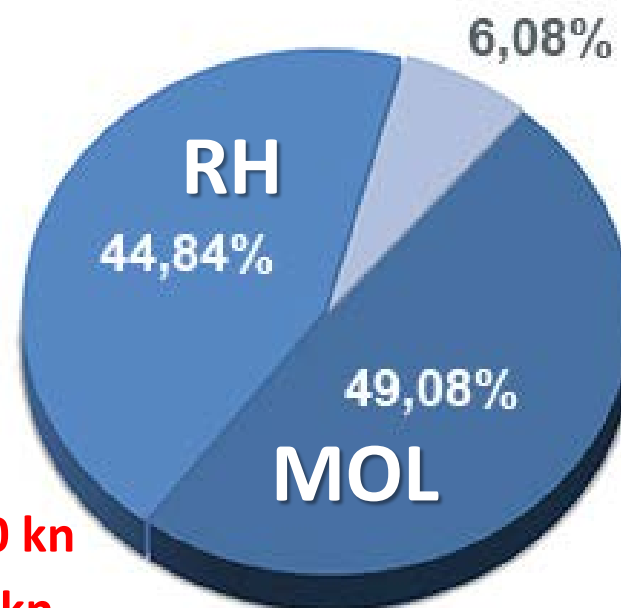
Vlada Republike Hrvatske	4.483.552
--------------------------	-----------

Privatni i institucionalni investitori	608.241
--	---------

Ukupno	10 000 000
---------------	-------------------

Nominalna vrijednost 1 dionice (1. 12. 2006.): 900,00 kn

Burzovna vrijednost 1 dionice (9. 4. 2019.): 3.120,00 kn

DIONICE I OBVEZNICE – VRIJEDNOSNI PAPIRI

OBVEZNICE – vrijednosni papiri kojima se izdavatelj **obvezuje** da će vlasniku obveznice **isplatiti do određenog roka** iznos naznačen na obveznici **uz pripadajuće kamate**

- **DUŽNIK – izdavatelj obveznice** – subjekt koji traži pozajmicu
- **VJEROVNIK** (*bondholder*) – **vlasnik obveznice** – kupio je obveznicu od izdavatelja
- obveznice su **oblik zajma, tj. POTVRDA O DUGU**
- obveznice najčešće izdaje država (*na njih se ne plaća porez*)

VRSTE OBVEZNICA (prema dospijeću na naplatu)

- **KRA TKOROČNE** (*dospijeće do jedne godine*)
- **SREDNJOROČNE** (*dospijeće od jedne do deset godina*)
- **DUGOROČNE** (*dospijeće od deset i više godina*)
- *kamatna stopa se povećava s obzirom na dospijeće na naplatu (dulje čekanje – veća kamata – veći rizik)*

DIONICE I OBVEZNICE – RAZLIKA

	DIONICE	OBVEZNICE
potvrda o	vlasništvu	dugu
dobit u obliku	dividende	kamate
rizik ulaganja	veći	manji
rok trajanja	neograničen	ograničen
isplata u slučaju bankrota	posljednji	dolaze prije na naplatu

- obveznice su slične kreditu, ali nisu isto:
 - **kredit** se posuđuje od banaka i nije prenosiv (isplaćuje se jednoj banci do kraja)
 - **obveznice** se mogu kupiti od različitih gospodarskih subjekata (npr. osiguravajućih društava, korporacija...) i prenosive su

EKONOMSKA POLITIKA

– postoji više područja ekonomske politike:

1. **FISKALNA POLITIKA** (*porezna*)
2. **MONTEARNA POLITIKA** (*novčana*)
3. vanjskotrgovinska politika
4. politika cijena
5. politika dohotka

– ekonomskom politikom **država nastoji ostvariti makroekonomske ciljeve** (gospodarski rast, stabilnost cijena i punu zaposlenost)

FISKALNA EKONOMSKA POLITIKA

FISKALNA POLITIKA – sastoji se od politike **opće potrošnje** (*politika proračuna, odnosno javni rashodi*) i **porezne** politike

- razlikujemo **EKSPANZIJSKU** (*ili antirecesijsku*) i **KONTRAKCIJSKU** (*ili antiinflacijsku*) fiskalnu politiku
 - **EKSPANZIJSKA** – smanjenjem poreza i povećanjem državne potrošnje povećava se ukupna proizvodnja i zaposlenost
 - **KONTRAKCIJSKA** – povećanjem poreza i smanjenjem potrošnje države smanjuje se inflacija (*ali i ukupna proizvodnja i zaposlenost*)

PRORAČUN – novčani plan prihoda i rashoda neke države (*ili uže teritorijalne jedinice*) za određeno razdoblje (*obično godinu dana*)

- **PRORAČUNSKI DEFICIT** – ako su **rashodi veći** od prihoda
- **PRORAČUNSKI SUFICIT** – ako su **rashodi manji** od prihoda

OPOREZIVANJE

DVIJE VRSTE OPOREZIVANJA

- **IZRAVNO** oporezivanje
 - osobni porezi (*nasljeđe, imovina, dohodak*) i porezi koje plaćaju trgovačka društva na ostvarenu dobit
- **NEIZRAVNO** oporezivanje
 - porez na dodanu vrijednost (PDV) i carinske pristojbe na uvoznu robu

OSTALE VRSTE OPOREZIVANJA

- **PAUŠALNO (REGRESIVNO)** — plaćanje **fiksnog iznosa** za porez po nekom unaprijed određenom kriteriju
- **PROPORCIONALNO** — **jednaka stopa** za sve (viši dio dohotka se uzima siromašnima)
- **PROGRESIVNO** — **jedna stopa** poreza do određene visine prihoda, a s daljnjim **rastom dohotka, raste porez**

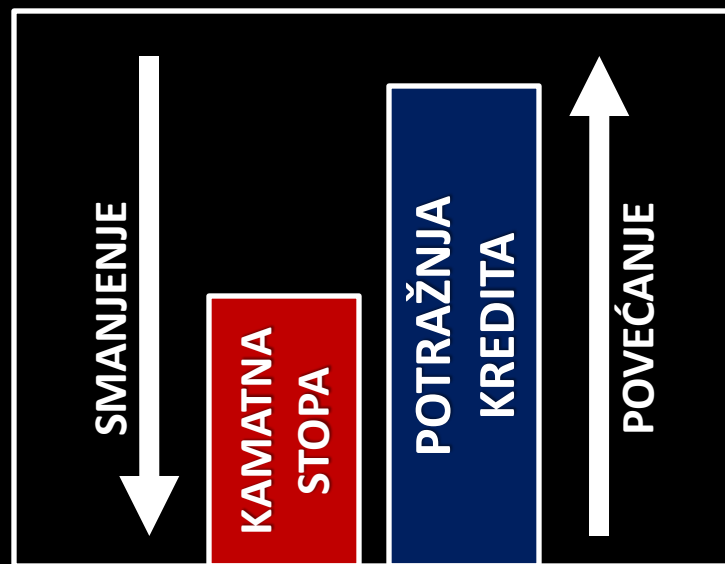
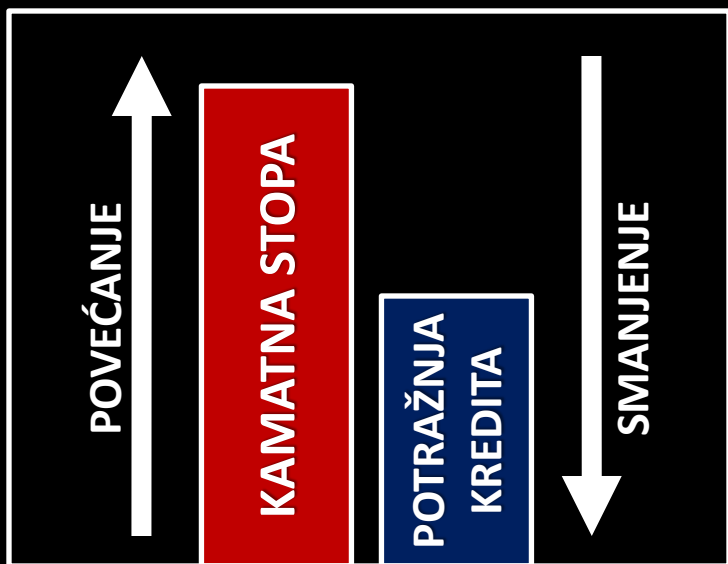
MONETARNA EKONOMSKA POLITIKA

MONETARNA POLITIKA – država različitim instrumentima **kontrolira ponudu novca i kredita** i tako utječe na gospodarska kretanja

- provodi je središnja banka države (HNB) koja **kontrolira ponudu novca i kredita**
- **EKSPANZIJSKA** – **povećanje** ponude novca i kredita u razdoblju opadanja gospodarske aktivnosti i zaposlenosti
- **KONTRAKCIJSKA** – **smanjenje** ponude novca i kredita u razdoblju rasta cijena i inflacije

MONETARNA EKONOMSKA POLITIKA

- država utječe na **ponudu kredita** i **kamatnu stopu** (*kao najveći zajmodavac i zajmoprimac na tržištu*)
- **KAMATA** – naknada za pozajmljeni novac

FISKALNA POLITIKA	EKSPANZIJSKA	KONTRAKCIJSKA
POREZI	MANJI	VEĆI
DRŽAVNA POTROŠNJA	VEĆA	MANJA
ZAPOSLENOST	VEĆA	MANJA
INFLACIJA	VEĆA	MANJA

MONETARNA POLITIKA	EKSPANZIJSKA	KONTRAKCIJSKA
PONUĐA NOVCA	VEĆA	MANJA
PONUĐA KREDITA	VEĆA	MANJA

CILJ EKONOMSKE POLITIKE
smanjiti stopu inflacije

UZROK PROBLEMA
višak potrošnje – brža potrošnja od
rasta BDP-a (*outputa*)

IZABRANI INSTRUMENTI
– instrumenti **fiskalne** politike
– instrumenti **monetarne** politike

MJERE FISKALNE POLITIKE
– povećanje poreza
– smanjiti državno trošenje

MJERE MONETARNE POLITIKE
– povećanje kamatne stope
– smanjiti sposobnost banaka za
kreditiranjem

LINKOVI NA VIDEOA S PREDAVANJA

- Zakon ponude i potražnje
 - <https://drive.google.com/file/d/0B3j3fkaAq7drRml4anZla0J2TWs/edit?usp=sharing>
- Kako funkcionira burza i što su dionice
 - <https://drive.google.com/file/d/0B3j3fkaAq7drQWx4Q3BHeVZtTDQ/view?usp=sharing>
- Objašnjenje globalnog ekonomskog sloma (obveznice i dug)
 - <https://drive.google.com/file/d/0B3j3fkaAq7drcGdiZ0xBVjM0cFE/edit?usp=sharing>
- Objašnjenje duga između dvije države (kamate i dug)
 - <https://drive.google.com/file/d/0B3j3fkaAq7drZ1ZjRUdMMHIUNWs/edit?usp=sharing>